

Інформаційна довідка щодо переговорного розділу 6 «Корпоративне право»*

***Анотація.** Корпоративне право Європейського Союзу регулює правові засади діяльності юридичних осіб, зокрема створення, їх діяльність у межах ЄС і за його межами, а також регулює захист прав акціонерів, працівників та інших зацікавлених сторін. Корпоративне право ЄС сприяє прозорості, ефективності та стабільності на єдиному ринку, встановлюючи вимоги до звітності, фінансового аудиту, а також до прав акціонерів і корпоративного управління.*

Крім того, ЄС активно розвиває нові ініціативи, такі як корпоративна стійкість, належна перевірка діяльності юридичних осіб і створення умов для транскордонних асоціацій.

У довідці надано загальну характеристик стану адаптації законодавства України до права ЄС у сфері корпоративного права.

***Ключові слова:** корпоративне право ЄС, юридичні особи, звітність, фінансовий аудит, транскордонні асоціації, права акціонерів, корпоративне управління, сталий розвиток, європейська інтеграція, право ЄС.*

Вступ. Ефективна система корпоративного управління створює сприятливе бізнес-середовище на внутрішньому ринку ЄС. Акти права ЄС у сфері корпоративного права включають правила щодо: реєстрації та започаткування підприємницької діяльності; діяльності акціонерних компаній та прав акціонерів; злиття та поділу компаній; фінансової звітності й аудиторських перевірок; банкрутства тощо.

Загальною метою ЄС у цій сфері є: надання можливості кожному громадянину ЄС займатися підприємницькою діяльністю у будь-якій точці ЄС, користуючись свободою пересування людей, послуг і капіталу; забезпечення захисту акціонерів та інших осіб, які мають особливий інтерес у підприємницькій діяльності; підвищення конкурентоспроможності бізнесу; заохочення транскордонного співробітництва¹.

Загальна характеристика актів права ЄС у сфері корпоративного права.

Корпоративне право ЄС базується на статтях 49, 50(1) і (2)(g) та 54 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС). Також стаття 49 Договору про заснування Європейського Союзу гарантує кожному право займатися підприємницькою діяльністю як самозайнятій особі, а також засновувати юридичні особи.

Цей розділ права ЄС частково кодифіковано в Директиві (ЄС) 2017/1132 Європейського Парламенту та Ради від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права² (далі – Директива (ЄС) 2017/1132).

Вторинне законодавство у цій сфері також охоплює:

Створення юридичних осіб та розкриття інформації про їх діяльність

¹ Company law. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N54577/doc_en.pdf

² Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law (codification). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017L1132>

Основні принципи створення юридичних осіб визначені в Директиві (ЄС) 2017/1132, яка регулює доступ до інформації про юридичних осіб та їх діяльність. Для товариств з обмеженою відповідальністю з одним учасником існують специфічні вимоги щодо їх заснування та структури (Директива 2009/102/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 вересня 2009 року про сферу корпоративного права щодо одноособових приватних товариств з обмеженою відповідальністю³).

Діяльність юридичних осіб за межами однієї держави

ЄС регулює діяльність юридичних осіб, що мають філії в інших державах-членах або за межами ЄС. Директива 2017/1132 встановлює вимоги щодо розкриття інформації для іноземних філій юридичних осіб. Що стосується оподаткування, Директива 2014/86/ЄС від 8 липня 2014 року про внесення змін до Директиви 2011/96/ЄС про спільну систему оподаткування, що застосовується до материнських компаній і дочірніх компаній різних держав-членів⁴, усуває подвійне оподаткування для груп юридичних осіб (компаній), що мають дочірні компанії в різних державах-членах ЄС.

Реструктуризація

Директива (ЄС) 2019/2121 Європейського Парламенту та Ради від 27 листопада 2019 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2017/1132 щодо транскордонного перетворення, злиття та поділу⁵ сприяє безперешкодному здійсненню транскордонних злиттів та поділів і вводить додаткові гарантії для акціонерів, працівників і кредиторів.

Гарантії щодо фінансового стану юридичної особи

Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності, що вносить зміни до Директив Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС і припиняє дію Директиви Ради 84/253/ЄЕС⁶, та Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та відповідні звіти певних типів підприємств, що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиви Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС⁷, встановлюють вимоги до обов'язкового аудиту й надання правдивої та чесної фінансової звітності.

³ Directive 2009/102/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 in the area of company law on single-member private limited liability companies. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009L0102>

⁴ Council Directive 2014/86/EU of 8 July 2014 amending Directive 2011/96/EU on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0086>

⁵ Directive (EU) 2019/2121 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/2121/oj>

⁶ Директива 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності, що вносить зміни до Директив Ради 78/660/ЄЕС та 83/349/ЄЕС і припиняє дію Директиви Ради 84/253/ЄЕС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_844#Text

⁷ Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj>

Регламент (ЄС) 2015/848 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про процедури банкрутства⁸, зокрема, визначає питання юрисдикції та визнання судових рішень в ЄС із питань банкрутства тощо.

Загалом, ЄС створив комплексну систему для забезпечення прав юридичних осіб, акціонерів та інших зацікавлених сторін з акцентом на прозорість, ефективність і стабільність єдиного європейського ринку.

Рівень імплементації в законодавстві України актів права ЄС у сфері корпоративного права.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Поступове наближення до правового регулювання діяльності компаній у праві ЄС здійснюється відповідно до Глави 13 «Законодавство про діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» і Додатків XXXIV, XXXV та XXXVI⁹.

Стан адаптації. Відповідно до Звіту України за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) за 2023 рік¹⁰:

Основними напрямками стали реформа системи корпоративного управління та гармонізація національного законодавства з стандартами ЄС, зокрема щодо захисту прав акціонерів, прозорості корпоративної звітності та діяльності юридичних осіб.

Серед основних змін:

– прийнято Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (2018), який модернізував регулювання корпоративного управління у таких товариствах, закріпив нові механізми продажу часток, а також встановив чіткі процедури їх передачі (продажу);

⁸ Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848>

⁹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

¹⁰ Звіт України за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) за 2023 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf

– прийнято Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (2017), який гармонізував національне законодавство з Директивою 2006/43/ЄС щодо обов'язкового аудиту річної фінансової звітності та консолідованої звітності;

– внесено зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (2021) щодо фінансової звітності та принципів прозорості відповідно до Директиви 2013/34/ЄС;

– внесено зміни до Закону України «Про акціонерні товариства» (2023) з метою узгодження з вимогами права ЄС, включаючи обов'язки щодо публікації фінансової звітності.

Ukraine Facility. Планом для Ukraine Facility також передбачено заходи щодо імплементації в національне законодавство окремих положень права ЄС у сфері корпоративного права. Наприклад:

1. Набрання чинності Законом про корпоративне управління держкомпаній (II квартал 2024 року) (Закон № 3587-IX набрав чинності 08.03.2024 року).

2. Ухвалення політики державної власності та ранжування державних компанії (IV квартал 2024 року) (політика власності дозволить запровадити реформи корпоративного управління ОЕСР у компаніях оператора системи розподілу для покращення конкуренції на ринках природного газу).

3. Набрання чинності законодавством про консолідовані суб'єкти управління держкомпаніями (IV квартал 2027 року)¹¹ тощо.

Актуальні тенденції розвитку законодавства ЄС у сфері корпоративного права.

5 вересня 2023 року Європейська Комісія ухвалила пропозицію щодо європейських транскордонних асоціацій. Проект директиви має на меті покращити функціонування внутрішнього ринку, усуваючи правові та адміністративні бар'єри. Це створить рівні умови для неприбуткових асоціацій ЄС, які бажають працювати більше ніж в одній державі-члені. 13 березня 2024 року Європейський Парламент ухвалив пропозицію у першому читанні з низкою поправок, що вимагають кращого захисту інтересів кредиторів і регулювання злиттів існуючих неприбуткових юридичних осіб.

24 квітня 2024 року Європейський Парламент ухвалив позицію щодо пропозиції Європейської Комісії про корпоративну стійкість і належні перевірки з низкою поправок, що розширюють її сферу застосування, включаючи оцінку ризиків щодо звітності та забезпечення ефективної взаємодії юридичних осіб із зацікавленими сторонами. Цей законодавчий акт зобов'яже юридичних осіб виявляти, а за необхідності – запобігати, припиняти або пом'якшувати негативний вплив їх діяльності, включно з діяльністю їх бізнес-партнерів, на права людини та довкілля. Пропозиція Європейської Комісії охоплює також такі питання, як дитяча праця, рабство, трудова експлуатація, забруднення, деградація довкілля та втрата біорізноманіття¹².

¹¹ Парламентське дослідження щодо ролі Верховної Ради України в реалізації інструменту Ukraine Facility та виконанні індикаторів (зобов'язань) Плану для Ukraine Facility на період 2024–2025 років. URL https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/econ_fin_policy/parliam_rs-fpol/75304.html

¹² Company law. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N54577/doc_en.pdf

Висновок. Корпоративне право Європейського Союзу охоплює правила створення, організації та функціонування юридичних осіб на території ЄС. Цей розділ права ЄС передбачає гармонізацію національних законодавств держав-членів із метою забезпечення єдиного правового простору для юридичних осіб у межах внутрішнього ринку. Європейське корпоративне право встановлює мінімальні стандарти для діяльності компаній, зокрема щодо створення компаній з обмеженою відповідальністю, вимог до капіталу, корпоративної звітності, а також правил злиття і поглинання тощо. Важливим елементом є також захист прав акціонерів та забезпечення прозорості діяльності компаній через обов'язкове розкриття інформації.

Корисні посилання

Більше інформації про корпоративне право та управління в ЄС:
https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/company-law-and-corporate-governance_en

Більше інформації про новоприйняті акти права ЄС та тенденції розвитку права ЄС у Путівниках *acquis* ЄС (Євродайджестах) Дослідницької служби Верховної Ради України:
https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/analytical_periodical

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*